

CZY PLAGIAT MOŻNA UZNAĆ JAKO NAJWYŻSZY STOPIEŃ CYTOWALNOŚCI PUBLIKACJI? - ARTYKUŁ DYSKUSYJNY

Waldemar MINKINA¹, Sławomir GRYŚ²

1. Politechnika Częstochowska, Wydział Elektryczny
tel.: 48 34 3250 819, e-mail: minkina@el.pcz.czest.pl
2. Politechnika Częstochowska, Wydział Elektryczny
tel.: +48 34 3250 883, e-mail: grys@el.pcz.czest.pl

Streszczenie: Celem artykułu jest spowodowanie dyskusji dotyczącej określenia dopuszczalnego zakresu zapożyczeń materiału w publikacjach dydaktycznych, publikacjach studenckich oraz pracach naukowych w przypadku obszernego przepisania materiału źródłowego i poprawnego zacytowania publikacji źródłowej w spisie literatury. Autorzy zwracają uwagę na negatywne, ale i pozytywne skutki zapożyczeń dla osób których dotyczą, a więc autora oryginalnej pracy, osoby korzystającej z jego osiągnięć i odkryć oraz społeczeństwa jako grupowego odbiorcy. Te kwestie można rozważać na gruncie etyki, obowiązującego prawa i subiektywnych odczuć. Dyskusję zilustrowano kilkoma przykładami użycia naszego materiału, stopniując je pod kątem potencjalnych nadużyć: począwszy od obszernego cytowania, a na przywłaszczeniu autorstwa i spreparowaniu danych skończywszy.

Słowa kluczowe: cytowanie publikacji, prawo autorskie, etyka naukowca, zasady cytowania.

1. WSTĘP

Od kilku lat obserwowana jest zmiana uwarunkowań w szkolnictwie wyższym i instytucjach zajmujących się statutowo działalnością naukową lub badawczo-rozwojową. Umasowienie studiów, zwiększenie liczby uczelni wyższych, presja na efektywność pracy naukowca, spowodowana jego oceną okresową, koniecznością zdobywania kolejnych stopni naukowych i tytułu, aplikowania po środki na badania oraz parametryzacja jednostki mogą stać się przyczyną obniżenia standardów etycznych w nauce. Niedopuszczalne i karygodne są zachowania dokonane w pełni świadomie w celu uzyskania jakiejś korzyści, np. przez przywłaszczenie sobie czyichś osiągnięć lub plagiat. Tak stanowi Kodeks Etyki pracownika naukowego "... *Naganne i niegodne pracownika naukowego jest nieuzasadnione cytowanie cudzych lub własnych prac albo świadome pomijanie cytowania...*" [1].

Dyskutowanym, w niniejszej pracy, problemem jest określenie dopuszczalnego zakresu przepisywania obcego materiału i stwierdzenie na tej podstawie, czy mimo zacytowania danej publikacji praca ma znamiona plagiatu. Nie jest to sprawą prostą nawet dla wiarygodnego gremium, czy instytucji, takich jak sąd. Brak odwołania się do obszernych fragmentów lub całości pracy źródłowej jest przypadkiem skrajnym i nie budzącym wątpliwości. Jednak w tym miejscu warto się zastanowić czym jest plagiat.

Z pomocą przychodzi dokument pt. Dobra praktyka badań naukowych. Rekomendacje [2], w którym znajdziemy taki zapis: "... Plagiatorstwo (*plagiarism*) polega na przywłaszczeniu cudzych idei, metod, wyników lub określeń bez właściwego odniesienia. Plagiatem jest także nieautoryzowane wykorzystanie informacji uzyskanych w trakcie poufnego recenzowania wniosków i rękopisów...".

Ponieważ cytowanie jest powszechne i raczej nie do uniknięcia (jak w powyższym akapicie), a obszerne korzystanie z dobrych materiałów nawet korzystne dla Czytelnika, czego przykładem są wykłady dla studentów, ta kwestia w mniejszym lub większym stopniu może dotyczyć każdego naukowca czy nauczyciela akademickiego. Problem może wystąpić, m.in. w:

- a) publikacjach dydaktycznych, np. instrukcjach laboratoryjnych, skryptach,
- b) publikacjach studenckich, w tym pracach dyplomowych,
- c) pracach naukowych.

Mimo podanych definicji, pozostaje wiele otwartych pytań, w tym najważniejsze (z punktu metrologicznego): jak (metoda) i czym (przyrząd) plagiat mierzyć, a raczej stwierdzić, czy zachodzą przesłanki plagiatowania. Kłopot wiąże się tu z trudnościami w ustaleniu granicy pomiędzy tzw. nierzetelnością naukową [1] a orzekanymi przez sądy przestępstwami, co wymaga stwierdzenia, że "...*nierzetelność została popetniona świadomie a zarzut został potwierdzony jednoznaczными dowodami...*" [2].

Uwzględniając powyższe, nasuwają się też inne, niewyczerpujące problematyki pytania:

- Czy zapożyczony materiał z publikacji źródłowej może stać się materiałem źródłowym do dalszych cytowań; wtedy za autora opisanych osiągnięć, np. teorii, metody pomiaru, wyników eksperymentu jest uznany jej "plagiat" lub osoba cytująca publikację danego autora?

- Z jaką sytuacją będziemy mieli do czynienia, jeżeli ktoś bardzo obszernie zacytuje naszą publikację (w której opisujemy własną autorską metodę) i następnie ta metoda będzie już wtórnie cytowana w obiegu światowym jako metoda opracowana przez osobę, która ją wcześniej tylko zacytowała w obszernych fragmentach?

- Czy takie obszerne cytowanie jest już plagiatem, czy nim nie jest oraz czy takie sytuacje można wykazywać w swoim dorobku naukowym, jako obszerne zacytowanie własnej

publikacji a nie tylko jej zwykłe zacytowanie i przywołanie w tekście tylko bardzo krótkiego jej fragmentu?

- Czy obszerne cytowanie w dobrych czasopiśmie o dużym Impact Factorze (IF) przez innych autorów materiału z publikacji danego autora powinno być uznane jako ważne uznanie jego dorobku i brane pod uwagę podczas oceny jego dorobku naukowego w postępowaniu awansowym. Inaczej mówiąc, wracając do tytułu artykułu: czy plagiat publikacji można uznać jako najwyższy stopień cytowalności publikacji danego autora?

2. PRZYKŁADY KORZYSTANIA Z CUDZYCH PRAC

W niniejszym rozdziale opisano 4 przypadki obszernego cytowania: w pracy dyplomowej, dwóch artykułach opublikowanych w renomowanych czasopiśmie i w artykule dostępnym on-line na platformie poświęconej elektronice amatorskiej.

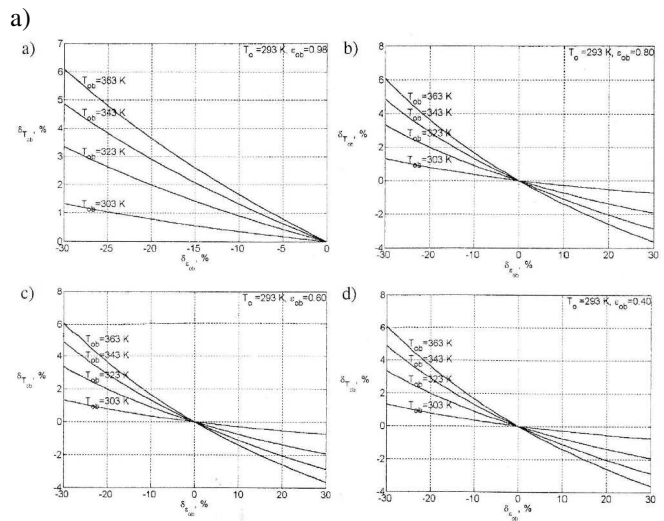
2.1. Przypadek 1 - praca dyplomowa

Wydaje się, że przez swobodne korzystanie z treści umieszczonych w zasobach sieci Internet, studenci nie są ani zbyt mocno uwrażliwieni na kwestie etyczne, ani wyedukowani w zakresie ochrony własności intelektualnej. Aby ograniczyć zjawisko świadomego i nieświadomego korzystania z cudzej własności przewidziano w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym odpowiedni mechanizm. Zdefiniowano czym jest praca dyplomowa oraz narzucono obowiązek sprawdzania pisemnych prac dyplomowych przed egzaminem dyplomowym z wykorzystaniem programów antyplagiatowych, współpracujących z ogólnopolskim repozytorium pisemnych prac dyplomowych [3].

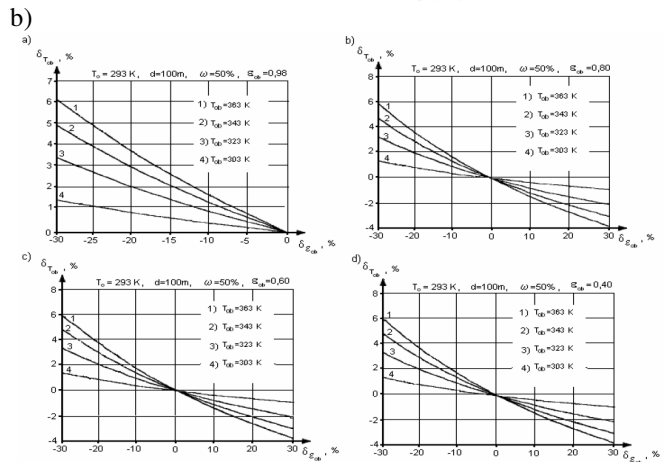
Szczegóły procedur są aktami niższego szczebla i jako takie określane indywidualnie na poszczególnych uczelniach. Przykładowo na Politechnice Częstochowskiej zgodnie z Zarządzeniem Rektora [4], dokonuje się oceny na podstawie stwierdzenia przekroczenia jednego ze zdefiniowanych wskaźników. Niestety, system nie sprawdza elementów graficznych, stąd obecność nawet identycznych rysunków zaczerpniętych z cytowanych lub pominiętych (czy świadomie, celowo?) źródeł nie wpływa na wartość tych wskaźników.

Na rysunku 1 przedstawiono jedynie przykładowe, prawie identyczne, rysunki z pracy źródłowej [5] i pracy dyplomowej [6], włącznie z takim samym podpisem pod rysunkiem. Należy przyznać, że autor pracy z pkt. b) zacytował pracę źródłową czyniąc zadośćuczynienie prawu. Oba rysunki w treści merytorycznej są identyczne, natomiast zmieniono sposób oznaczenia poszczególnych krzywych. Formalnie od strony graficznej nie są to już identyczne rysunki, więc czy ma miejsce sytuacja opisana w dokumencie *Dobre obyczaje w nauce* [7] "... dostawne zaczerpnięcie fotografii, rysunków, wykresów, tablic wymaga uprzedniej zgody autora lub wydawcy. Zaczerpnięć takich należy unikać, jeżeli nie są one dostatecznie umotywowane potrzebami naukowymi...". Należy zwrócić uwagę, że czyn ten nie jest potępiany, a jedynie zaleca się "unikanie" takiego postępowania.

Dodatkowo, nasuwa się postawione wcześniej pytanie: jaką będziemy mieli sytuację, jeżeli ktoś bardzo obszerne zacytuje naszą publikację i następnie ta metoda będzie już wtórnie cytowana w obiegu światowym jako metoda opracowana przez osobę, która ją wcześniej tylko zacytowała w obszernych fragmentach?

Rys. 10.1. Wpływ błędów określania wartości emisyjności obiektu ϵ_0 na błąd określania jego temperatury ($T_{\text{obs}} > T_0$ oraz $T_{\text{obs}} > T_{\text{amb}}$), $T_{\text{amb}} = 293 \text{ K}$, $d = 100 \text{ mm}$, $\omega = 50\%$ [Minkina'02d]

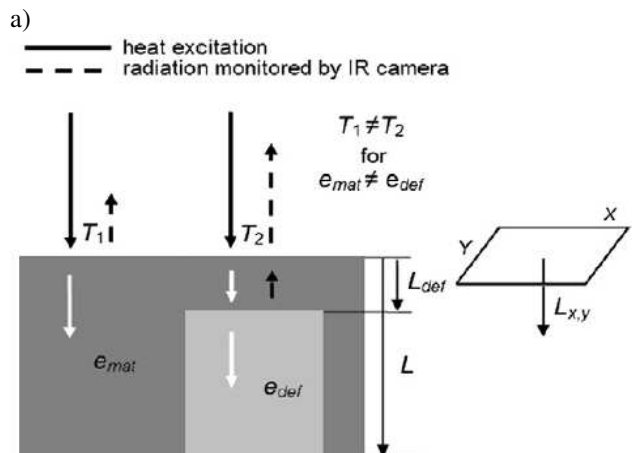

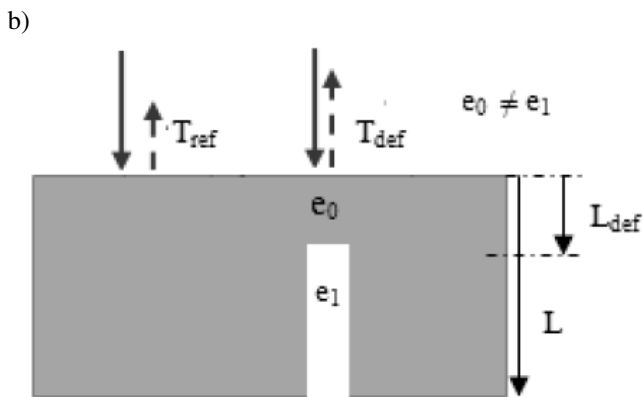
Rys. 3.24. Wpływ błędów określania emisyjności obiektu na błąd określania jego temperatury (dla $T_{\text{obs}} > T_0$ oraz $T_{\text{obs}} > T_{\text{amb}}$) [3 str.162].

Rys. 1. Prawie identyczne rysunki z prac: a) [5], b) [6]

2.2. Przypadek 2 - artykuł naukowy

W tym przypadku zmieniono nieco rysunek, co można uznać za wkład autorów. W podpisie pod rysunkiem w pracy [9] nie podano jednak informacji, że opracowano go na podstawie źródła [8]. Brak również referencji w tekście pracy co może znowu wywołać wrażenie u Czytelnika, że autorzy [9] są autorami rysunku 2.

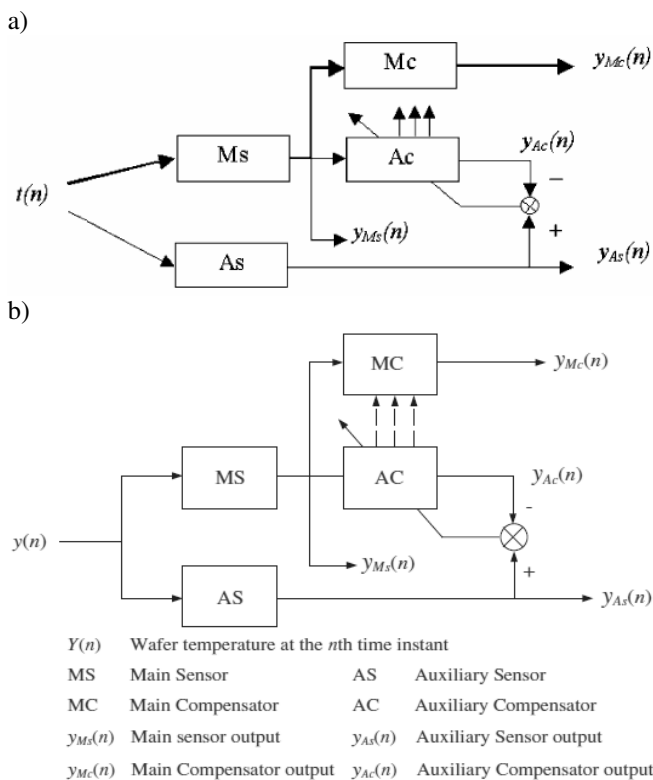

Rys. 2. Prawie identyczne rysunki z prac: a) [8], b) [9]

2.3. Przypadek 3 - artykuł naukowy

Kolejny przypadek dotyczy dwóch artykułów naukowych notowanych w prestiżowych czasopismach. Rysunki 3a [10] i 2b [11] są bardzo podobne. W pracy [11] podano źródło jego pochodzenia jako pracę [10].

Rys. 3. Układ korektora dynamiki w metodzie dwóch czujników: a) w pracy źródłowej [10], b) i w [11]

Jednakże już w dalszej części pracy [11] powtórzono algorytm opisany w pracy [10] bez podania źródła, co może prowadzić do wątpliwości co do jego autorstwa. Co więcej, autorzy cytujący pracę [10], zachowują nawet we wzorach oryginalną konwencję oznaczeń czujników i korektorów, min. stosując nawiasy klamrowe - rysunek 4.

Bardzo duży stopień podobieństwa dotyczy większości wzorów. Jednocześnie dostrzegamy pozytywny aspekt w postaci bardzo dobrze wyjaśnionego algorytmu korekcji, bardziej przejrzystego niż w pracy oryginalnej. W tym przypadku ponownie nasuwa się postawione wcześniej pytanie: jaką będziemy mieli sytuację, jeżeli ktoś bardzo obszernie zacytuje naszą publikację i następnie ta metoda będzie już wtórnie cytowana w obiegu światowym jako

metoda opracowana przez osobę, która ją wcześniej tylko zacytowała w obszernych fragmentach?

a)

$$G_{Mc}(z^{-1}) = B_{Mc}(z^{-1}) = \frac{A_{Ms}(z^{-1})}{B_{Ms}(z^{-1})}$$

$$= \frac{1}{b_0^{[Ms]}} [1 + a_1^{[Ms]} z^{-1} + \dots + a_N^{[Ms]} z^{-N}]$$

$$\Rightarrow [b_0^{[Mc]} + b_1^{[Mc]} z^{-1} + \dots + b_N^{[Mc]} z^{-N}].$$

b)

$$G_{Mc}(z^{-1}) = \frac{1}{G_{Ms}(z^{-1})} = \frac{A_{Ms}(z^{-1})}{B_{Ms}(z^{-1})}$$

$$= \frac{1}{b_0^{[Ms]}} [1 + a_1^{[Ms]} z^{-1} + \dots + a_N^{[Ms]} z^{-N}].$$

Rys. 4. Przykład zaczerpnięcia wzorów na transmitancję korektora dynamiki: z pracy [10], b) w pracy [11]

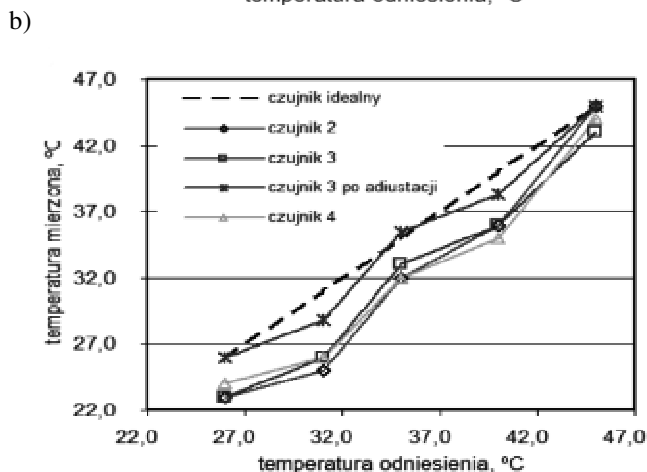
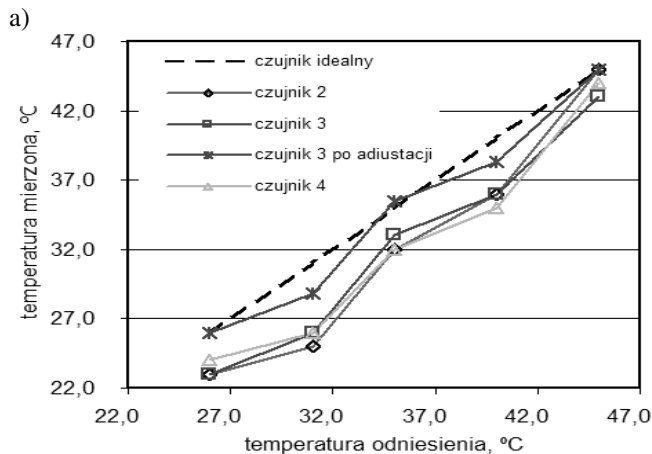
Zdanie do dyskusji - Warto zauważyć, że autorzy pracy [10] wysłali do obydwu redakcji czasopism pismo z prośbą o wyjaśnienia dotyczące zakresu dopuszczalnych zapożyczeń w pracy [11] i do tej pory nie otrzymali żadnej odpowiedzi. Należy zaznaczyć, że opisana sytuacja dotyczy czasopism o bardzo wysokim 5-year IF = 2,478, 35 pkt MNiSzW dla [10] oraz IF = 1,585, 35 pkt MNiSzW dla [11].

2.4. Przypadek 4 - artykuł on-line

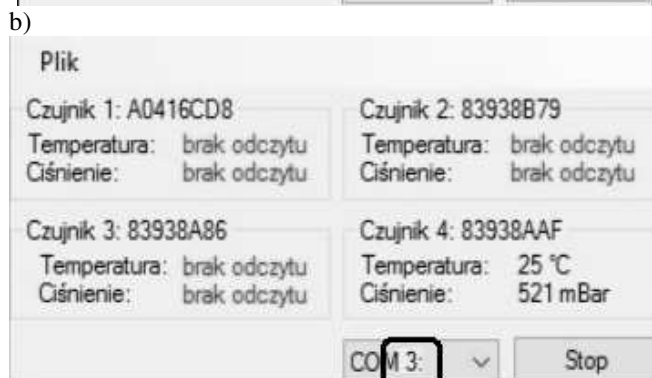
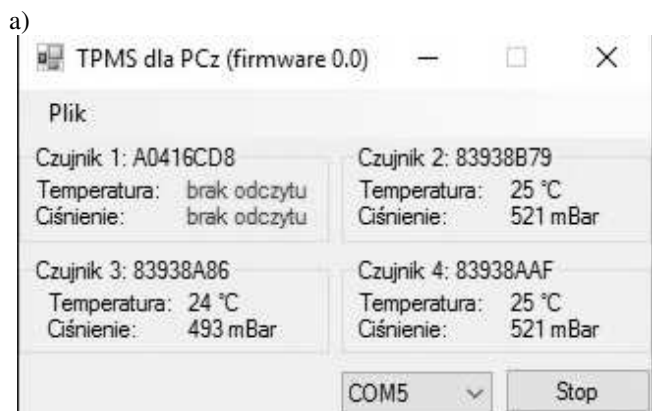
Ten przypadek dotyczy przedstawienia treści z pracy [12] na stronie internetowej poświęconej elektronice amatorskiej "SunDuino - Nowy wymiar elektroniki" [13]. Cały materiał w formie opisu projektu został zaczerpnięty z artykułu źródłowego bez jakiegokolwiek cytowania. Przykładowo, rysunek 5a został powielony nawet bez zmian graficznych. Oprócz grafiki skopiowano wiele fragmentów tekstu, nie przytaczanych tu ze względu na ograniczenie miejsca. Autorzy niniejszego artykułu nie mają żadnych wątpliwości, że jest to PLAGIAT (używając metrolicznych określeń) z zerową niepewnością (mimo braku miary?!).

Do tego poważnego zarzutu niestety należy dodać czyn oszustwa, również piętnowany we wspomnianym Kodeksie "... do najpoważniejszych przewinień, szczególnie godzących w etos badań naukowych, należą fabrykowanie i fałszowanie wyników badań, które stanowią rażące naruszenie podstawowych zasad uprawiania nauki ...".

Można zwrócić uwagę, że rysunek źródłowy (rys. 6a) został przycięty od góry celem zatarcia faktu odwołania się do nazwy firmy, z którą współpracuje Politechnika Częstochowska. Dodatkowo, widoczna w zaznaczonym fragmencie rysunku 6b niezgodność kolorów tła wskazuje (o zgrozo!) na manipulację na obrazie źródłowym w celu rzekomej zmiany numeru portu szeregowego z COM5 na COM3. Pomijamy tu kwestię wprowadzania Czytelnika w błąd. Pojawia się tu pytanie zasadnicze. Czy mimo ewidentnych dowodów, zapisy Kodeksu można stosować do osób nie zajmujących się zawodowo działalnością naukową, jak w opisanym przypadku? Z pewnością tak, gdyż prawa własności intelektualnej chronią każdą twórczość, w tym naukową, a ww. opisany czyn jest w powszechnym poczuciu co najmniej nieetyczny, łamiąc zasady etyki przyjęte w naszym kręgu kulturowym za naturalne i powszechnie akceptowane. Prawdopodobność i uczciwość są cnotą jak widać niestety niezbyt cenioną ...

Rys. 5. Identyczne rysunki z prac: a [12], b) [13]

Rys. 6. Prawie identyczne rysunki z prac: a [12], b) [13]

3. WNIOSKI KOŃCOWE

Mimo mniej lub bardziej wyraźnych przykładów naruszenia cudzej własności intelektualnej, takie działanie

można uznać niekiedy za korzystne dla społeczeństwa. Z punktu widzenia obywatela, nie jest aż tak istotne, kto jest odkrywcą praw fizyki, czy kto jest wynalazcą przełomowych technologii, czy też metod badawczych, a raczej jakie to ma znaczenie dla jego stylu życia.

Aby nie kończyć zbyt pesymistycznie, autorzy zwracają uwagę, że autor "nie dostatecznie" cytowany, wbrew pozorom, również osiąga profit przez dodatkowe upowszechnienie swoich osiągnięć. Należy dodać, że wiele środowisk postuluje otwarty dostęp do publikacji, danych badawczych, oprogramowania, np. [14] argumentując, iż zbytne chronienie praw autorskich spowalnia postęp techniczny. Dobrym przykładem są patenty i wzory przemysłowe. Oczywiście należy wyraźnie rozgraniczyć przypisywanie sobie cudzego autorstwa od swobodnego dostępu do wyników badań naukowych.

Można więc (nieśmiało) postawić tezę, że najwyższym stopniem cytowalności (uznawalności) jest plagiat! Mimo, że to zjawisko jest bez wątpienia negatywne w kategoriach etyki i prawa, to może mieć i pozytywne cechy np. przy ocenie dorobku naukowego danej osoby, której praca została w znacznym stopniu zaczerpnięta.

Autorzy niniejszego artykułu mają pełną świadomość, że zaledwie dotknęli "czubka góry lodowej", a niniejszy artykuł nie przynosi odpowiedzi na wiele pytań natury etycznej czy prawnej – dlatego uważamy, że jest to artykuł dyskusyjny.

4. BIBLIOGRAFIA

1. Kodeks etyki pracownika naukowego, Komisja do spraw etyki w nauce Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2017.
2. Dobra praktyka badań naukowych. Rekomendacje, Zespół Etyki w Nauce przy Ministrze Nauki, Warszawa 2004 r.
3. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. z 28 listopada 2017 r., poz. 2183.
4. Politechnika Częstochowska, Procedura antyplagiatowa, Zarządzenie Rektora PCz. nr 112/2010 z dnia 08.06.2010 r.
5. Minkina W.: Pomiary termowizyjne – przyrządy i metody, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2004, ISBN 83-7193-237-5.
6. Cieślak T.: Termowizyjne badania generatorów prądowórczych, praca dyplomowa inżynierska, Politechnika Wrocławska, Instytut Elektrotechniki Teoretycznej, Wrocław 2009, (<http://zet10.ipee.pwr.wroc.pl/record/321/files/> - dostęp online na dzień 24.02.2018 r.).
7. Dobre obyczaje w nauce – zbiór zasad i wytycznych, Komitet Etyki w Nauce Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2001 r., wydanie 3.
8. Gryś S.: New thermal contrast definition for defect characterization by active thermography, Measurement 45, 2012 s. 1885–1892.
9. Abderrahim Saifi, Asseya El Amiri, Ahmed Elhassnaoui, Abdellatif Obbadi, Youssef Errami, Smail Sahnoun: Use of the active thermography for the detection of cracks in metal structures of nuclear power plants, Proceedings of Engineering & Technology (PET), s. 121-125.
10. Gryś S., Minkina W.: Fast temperature determination using two thermometers with different dynamical

- properties, *Sensors & Actuators A: Physical*, No. 2-3 (100), 2002, s. 192-198.
11. Woei Wan Tan, Jong Chye Tang, Ai Poh Loh, Arthur Tay: In situ measurement of wafer temperature using two sensors with different dynamical properties, *Measurement Science and Technology*, 17, 2006, s. 2957-2963.
12. Gryś S., Tkacz M., Gancarczyk M.: Bezprzewodowy pomiar ciśnienia i temperatury powietrza w kole samochodowym, *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 49, 2016, s. 25-31.
13. Artykuł branżowy na platformie www.sunduinio.pl: STPC - Część 2 - Odczyt czujników ciśnienia TPMS, <https://www.sunduinio.pl/stpc-czesc-2-odczyt-czujnikow-cisnienia-tpms/> - dostęp online na dzień 6.04.2018 r.
14. *Otwarta nauka* <https://otwartanauka.pl/> - dostęp 26.04.2018.

IS A PLAGIARISM THE HIGHEST LEVEL OF RECOGNITION OF THE SCIENTIFIC PUBLICATIONS?

The aim of the article is to initiate a discussion on determining the permissible scope of material copying in tutorials, student publications and scientific papers in the case of extensive rewriting of source material and correct quotation of the source publication in the bibliography. The authors focus on the negative but also positive effects of copying for the people they concern, i.e. the author of the original work, the person using his achievements and discoveries in his work, and people as a whole. These issues can be considered on the basis of ethics, law and subjective feelings. The discussion was illustrated by several examples of the use of someone else's copyrighted material, by grading them from extensive citation to usurp the authorship and falsification of data. Despite more or less explicit examples of violation of other intellectual property, such an act is sometimes in favor of society. From a citizen's point of view, it is not as important as who is the discoverer of the laws of physics, or who is the inventor of breakthrough technologies, but rather what are their significance for his lifestyle. Paradoxically, the authors not adequately quoted despite appearances also achieve a profit by additional dissemination of its achievements. It should be added that many environments post open access to publications, research data, and software. They put forward the thesis that excessive copyright protection slows technical and civilization progress. Patents and industrial designs are a good example. Of course, it should be clearly distinguished between attributing someone else's authorship and free access to the results of scientific research. The authors of this article are fully aware that they have barely touched the "tip of the iceberg" and this article does not answer many ethical or legal questions.

Keywords: copyright law, researcher ethics, rules of citation.

